

DRUGE CELINE

Jaan Kapliński *Pesmi*

Skozi gozd

*

Moje pesmi mnogokrat niso pesmi; so deli neke dolge ljubezenske
izjave

svetu, dolg pesniški seznam ljudi in stvari, ki jih ljubim. Ko sem bil
mlad, sem imel rad svoje misli, svoja čustva, svoj obup, svoje
koprnenje in

veselje. Na ta svet sem prišel kot kak balon vročega zraka, velik in
pisan

balon, ki je vse zakril. Z leti se je balon ohladil,
skrčil, in zdaj vidim zmeraj več in več drugih stvari, vidim, kaj
preprosto

je. To, kar preprosto je, se mi je zmeraj zdelo čudno. Včasih čutim
to

čudaštvo kot vzvišenost, včasih je kratko in malo smešna. Ta občutek
čudaštva ni izginil, mogoče je globlji in še bolj v zavesti kot kadar
koli.

Stenska ura je bila narejena v Valgi leta 1902 in še zmeraj lepo
teče. Lahko bi celo bila, ko bi imel verigo za drugo utež. Vendar ne
verjamem, da bi se lahko navadil na stensko uro, ki bije ure.

Zdaj kaže 11. Je 31. december 1992. Kakor mnogokrat poprej
zadnjo uro leta nekaj pišem. Nisem prepričan, da bi želel
temu reči pesem. Ne zahteva veliko časa in čustveno

ozračje zadnje ure v letu se pisanju dobro prilega. In
tiktakanje stare ure se temu ozračju prav tako prilega. Mislim si, da
mogoče stari urar iz Valge meni in moji družini tako pošilja

svoje pozdrave. Jaz njemu tega ne morem storiti.

*

Mislil sem, da sem mislil na smrt, vendar zares ne vem, kako mora
človek misliti na smrt. Smrt je najbrz zelo težka, prav tako težka kot
življenje, vendar

življenje je nekaj, kar živiš kos za kosom, umreš pa enkrat in za
zmeraj ...

Enkrat in za zmeraj moraš odtrgati vse preživeto življenje – sedem,
sedemnajst, sedemdeset, in če je nekdo zelo močan, osemdeset let
– in jih

pustiti, da padejo v prepad, v praznoto. Droban bled breztelesen
brezdušen

nekdo zalebdi za hip na robu prepada. To je tisti, ki je
odvrigel svoje življenje, bolje bi bilo reči, osvobodil ga je.

Gledano z druge strani, življenje je smrt, življenje in smrt sta ena in
ista stvar. Življenje je nekaj, kar moraš ves čas hraniti in varovati
kot podgano v kletki. Ker je tako težko misliti na smrt, raje mislim
na ribez, rdeči in beli ribez, ki je tako zrel, da odpade,
ko se dotakneš grma.

*

Ko se znoči, rogovila breze ujame
svetlobo ulične svetilke in je tako svetla
kot brezimna zvezda, ki ji sije med vejama.
Sneg ostane v temi, sneg zdrsne iz spomina,
zgolj breza ne odide, ne obmiruje, in zvezda
na temnem nebu, in otrok, ki se je drsal
iz šole vso pot do doma, spodrsnil, padel
in spet vstal. Vendar sneg zdrsne iz spomina,
na prostoru snega je prazen prostor, vendar je mogoče
to tisto, zaradi česar je dihanje tako lahko
in nebo tako globoko.

*

Smrt ne pride od zunaj. Smrt je znotraj.
Rojena – rase skupaj z nami.
Gre z nami v otroški vrtec in šolo.
Se z nami uči brati in šteti.
Gre se z nami sankat, in v kino.
Išče z nami smisel življenja.
Se z nami trudi razumeti Einsteina in Wienerja.
Z nami naveže naše prve spolne stike.
Se poroči, ima otroke, se prepira, si izmišljuje.
Se loči, ali morda ne, z nami.
Hodi na delo, gre k zdravniku, gre na taborjenje,
v bolnišnico in v zdravilišče. Se postara,
dočaka poroke otrok, gre v pokoj,
pazi na vnuke, zboli, umre
z nami. Torej se ne bojmo. Naša smrt
nas ne bo preživela.

*

Veter ne piha. Veter je proces prav samega pihanja.
Je lahko kje kak veter, ki ne piha? Sonce, ki ne sije?
Reka, ki ne teče? Čas, ki ne teče?
Zakaj čas je tok. Vendar nihče ne ve, kaj je tisto, kar
teče. Ali je nenadoma lahko
čas, ki čaka, ki ostaja na istem prostoru kakor jezero
za jezom? Je lahko ogenj, ki še ni
začel goreti, ki še ni začel niti žareti?
Je lahko ogenj mrzel? Je mogoče, da strela še ni usekala?
Misli še ne bile mišljene? Je lahko življenje,
ki še ni živeto in bo morda ostalo
kak prazen prostor, črna luknja v posušeni coprniški gobi,
val, ki zmrzne, preden doseže breg, in zdaj
bolšči vame z roba mize
in mi trka na srce, ko spim?

Tišina. Prabh.

1

V začetku ni nobenega začetka.

V začetku je tišina. Tišina je v tebi. Ne drzneš si je dotakniti
prezgodaj – nihče si ne drzne.

Ni vredno biti »pesnik« – pisati pesmi, kolikor ne zmoreš še kaj
drugega – če zmoreš, pusti jih nenapisane.

Tišina in svetloba.

Jasna tišina, pod katero bivajo tiste besede. Prispodobe. Podobe.
Poezija.

Mišja gnezda. Pajki. Klopi. Čebelje matice. Šopi trave.

Svet pod šopi.

Albrecht Dürer in Harry Martinson. Sanjajoč za zmeraj o tem, kar
sta videla,

iz česar sta dobila svoje podobe poezije. Šop z vijolicami. Šopi –
Tuwor.

Umetnik in pesnik prezimujeta v svoji lastni stvaritvi,
pokrita s popisanimi in nepopisanimi listi.

Vendar papir ostaja prej bel kot lisast, pokrit z vzorci, popisan.

Posamezne črke so kot pege, ničesar ne spremenijo kaj prida.

Jasna tišina ostaja. Sneg in pod snegom led in pod ledom potok,
drgetajoč, streluše in spomladanski mah.

V snegu mišje sledi, ki jih odnaša veter. Vrtinčenje snežnega prahu
nad praznoto, nekaj listov svilnice in nekaj kosov borovega lubja.

Nekaj besed. Jedrnatih, daljnovzhodnih, skoraj brezbesedno
besedno mojstrstvo.

Bela tišina. Bela igralčeva maska, pod njo, globoko v temi, obličje
in duša s svojimi lastnimi strastmi.

Hripava pesem, pesem iz trebuha, iz človekovega središča, njegovega
najglobljega dela, njegovega Marianskega jarka.

Kjer koli je tišina, se nabira prah.
Prah hoče mir. Prah se nabira tam, kjer je malo premikanja.
Prah pride
od blizu in daleč, s cest, plugov, starih kožuhov, vulkanov in
vesoljskih prostorij.
Prah pride in seda na pokrove klavirjev v umetniških centrih,
na stare Biblije na podstrešjih, na police, preproge, pralnice,
kovačnice, zapuščene mline,
v stara gospodarska poslopja, kjer ležijo stare lesene posode,
motovila, zavržene statve in skrinje, polne bal cunj.
Tudi jaz hočem mir. Zaradi tega tolikokrat naletim na prah.
Rad obiskujem pralnice, kovačije, zapuščene mline in stara
gospodarska poslopja.
Verjamem, da teče čas tam počasneje in da misli ali podobe,
ali kakor koli naj jim že rečemo, v počasnejšem času tonejo
počasi na tla.
Včasih tule na tale papir, in tako jim je včasih mogoče reči
pisanje, besedilo.
Preden čas vdre vrata in ostane nekaj brezupno nedokončano,
grad v zraku nedograjen, niti misli nenasukane, um
nerazjasnjen.
Zgolj nad papirjem nima čas velike moči.
Včasih tam kaj ostane.
Kot, na primer:

Mir zmaga vse.
Mir zavihti prapor miru
nad dimnikom, savno, vrtom,
tabornimi ognji, Ribnikovim gričem,
kjer sta se nekoč Južno in Severno Kraljestvo
vse poletje vojskovali.

Vse je zvrhano miru,
voz, stari skedenj, savna, staja, hlev, stranišče,
uljnjak, gnezda, kopalnica, pomivalno korito,
vedro za pepel, samokolnica, cvetlični lončki, posode barv,
košare, sodi, žepi in krožniki.

Moja vznemirjenost nič več
ne najde zase kraja,
nikjer ni več zanjo prostora
razen v besedah;
moj nemir je
zdaj lahko le
v srcu in poeziji.

Poezija je razširitev srca,
razširitev njegovega bitja
v drevesa, grme,
cvet jablane, škrlatne ščinkavce,
pajkovo nit, vrvi za sušenje perila.

4

MIR

je takrat, ko vse počasi poganja korenine,
ta stari skedenj, ta rastlinjak,
ta grm rabarbare, ki sem ga posadil predvčerajšnjim,
to staro železo, ta stari samovar,
tiste vazice, ki jih je naredila Tiia,
ta prazna škatlica za vžigalice,
ta figura, izrezljana iz lipovine,
ta prodnik, prinesen iz Saaremaa, poln fosilnih polžjih hišic,
te *kantele*, ki smo jih našli v neki prazni hiši,
ta drobna miš, ki pod statvami teka od stene do stene,
ta pajek, ki čaka na prašni okenski šipi,
ta stari beli gumb na okenski polici,
te vilice, ki so prišle na dan, ko smo prekopavali vrt,
te jablane, tisti vrtni koli, tiste letve, tisti latniki,
tiste zidne klade, mrtve teh šestdeset let,
tiste skodle, ki smo jih nažagali na žagi Sakhri –
vsi ti vse bolj odganjajo korenine –
tudi jaz.

Pajek je izsušil
še eno muho.
Življenjski sok menja lastnika.
Privlačnost vsega z vsem,
vojna vsega proti vsemu,
veliki praznik stvarjenja,
v katerem je vse, izmenoma,
jedec in pojedeno,
in čemur uspe zbežati,
potone v pesku ali v močvirju
in se nazadnje spremeni v premog,
in namesto da bi gorelo
komu v drobu,
gori v peči centralnega ogrevanja
nekega februarkega popoldneva,
ko sinica prvič zapoje
in začne rdeče sonce zahajati
na jugozahodu onkraj radarja in gozda.

6

Bela tresorepka poletí
v vetru na nihajočo žico,
ujame ravnotežje
in zapoje svojo kratko, strastno pesem.
Dež je za hip ponehal,
le tu in tam, z listov neke jablane,
pade kakšna kaplja, ujet v kaplji,
kak bel cvetni list
pade na kup šote.

Kukavica, ura pomladi,
onkraj barja v brezovem logu:
tik-tak
kuk-u
bije, kakor da bi bila s sekiro,
trske z roba časa.
Moj sin dela čoln
in se spet ureže v prst.
Kaplja krvi zaznamuje
sedanji hip,
hip prostega pada,
ko je vse enako –
kamen in peresce,
berač in kralj,
komar in pesnik,
motovilo in zajec za sezuvanje.
Prihodnost – velikanska črna luknja
v črni praznoti.
Ne vidim je,
ne čutim njene teže.

Dež je kot stonoga,
ki je začela premissljevati,
kako stopa,
in ni več mogla nadaljevati poti.

Spet in spet padajo kaplje
na iste
cvete, liste, vejice,
vendar sonce gre naprej
nekje v zgornjem zraku.

Obrisi in sence
mirujejo,
pajek v kotu svoje mreže
in žvižg v grlu ptice.
Zgolj misel se giblje
in kosmulje nabrekajo
proti jeseni,
za katero lahko še zmeraj rečemo, da je
še daleč.

Dobro je, da človekove oči
ne vidijo nazaj
v njegovo notranjost
in da ni sivih las
nositi nič teže
kot črne.

Trije pajki
so si med sabo razdelili
štiri okenske šipe,

prozorne pokrajine,
v njihovem ozadju
v tretji dimenziji
cveti jablana
in listi mahovnice
utripajo pod dežnimi
kapljami.

Na okenski polici
par posušenih kril.
Posušen metulj.

10

Na drugi strani vrta, onkraj deževnega naliva,
na zidu sobe
tiktakata dedova ura in električni merilec,
nikoli se ne ujameta.

Radio še zmeraj igra
Schubertovo nedokončano simfonijo,
zvok dežja napolnjuje premore,
tišina zvoka dežja.
Nihče ne ve, od kod prihajajo.
Nihče ne ve, kam gredo.

Vendar mi sami smo
drugačni od glasbe,
drugačni od dežja.
Zakaj mi, resnično, ne živimo –
življenje živi v nas
kot v gorečem polju ogenj,
ki skače od stebela do stebela.

Morda nekje nekdo
spreminja koruzno polje v krčevino
in seje semena v pepel.
Vendar to
je že onkraj mojega razumevanja.

Kaj, konec koncev, lahko pišem?
O čem je bilo – spomini.
O čem bi lahko nastalo – sanje.

Ne enega ne drugega nočem.
Pisati hočem
predvsem o tem, kar je.

O sedanjosti. Vendar zdajšnjost
je srečanje dveh zidov – prav tistih
spominov in sanj. In med njimi
je zgolj kót, pretesen,
da bi pisal v njem, *on je*.

Zdaj razumem:
že spet stojim v kotu
kot nekoč na Univerzitetni ulici
in hočem verjeti, da se od tam
s te izmikajoče črte
odpirajo vrata nekam drugam
nekam daleč proč.

Kadar pišeš, si malo umrl.
Če hočeš pisati o življenju,
ga je težko zgrabiti
in živeti.

Stopil si stran od življenja:
namesto da bi živel, pišeš;
če hočeš biti pošten,
moraš pisati o pisanju,
o tem, kako pišeš, namesto da živiš,
o tem, kako pišeš o tem,
kako pišeš, namesto da živiš,
isto spet tule, isto spet
o spet istem.

Potegniti hočeš črto skozi vse,
ki bi vodila k tej isti
neobstoječi zdajšnji
točki.

V prepričanju, da skozi točko
gre še neka druga črta, vrata na
drugo stran.

V starem gospodarskem poslopju,
kjer sedim pri stari mizi
in kjer je nenadoma
toliko tišine in prostora.

Pojdi, pojdi, pravi pomirjajoči dež.
Proč, proč, pravi pomirjajoči dež.
Cvetni list z jablane pade na travo.
Lepota zareže globoko kot nož,
razreže osebnost na mnogo kosov.
Del sebe nenadoma pomisli na november,
na prvi sneg, ki je tak
kot bela mrežasta zavesa kake stare gospe,
le onstran okenske šipe.
Drugi del sebe misli na utrujenost,
kako je utrujen vrt, je utrujena hiša,
so utrujeni grmi, so utrujene cvetne grede,
si ti sam utrujen, utrujen od življenja, bivanja,
pričakovanja, vstajanja in odhajanja
v ta utrujeni svet.
Vendar tretji del sebe nenadoma spozna:
včasih lahko človeka utruji tudi to, da je utrujen.
Ko odprem vrata, dežne kaplje nič več
ne padajo z neba. Na jugozahodu se sonce svetlika
skozi tenak oblak. Voda kaplja z žleba,
neka velika čebela
pa že kroži izpod žleba starega skednja.
Nataknem si gumijaste škornje in ugotovim,
da je svet hkrati
zelo star in zelo mlad
in jaz nisem ne to ne ono.

Prevedel in spremno opombo napisal **Veno Taufer**

Jaen Kapliński je vodilen in v svetu najbolj znan sodobni estonski pesnik. Rodil se je v Tartuju 1941 kmalu po vdoru sovjetskih čet in okupaciji Estonije. Mati je bila Estonka, oče pa Poljak in je izginil, ko je bil Jaen še otrok, v delovnem taborišču na severu Rusije in tam tudi umrl. »Moje otroštvo je potekalo v Tartuju, univerzitetnem mestu, opustošenem od vojne,« je v nekem intervjuju povedal pesnik. »To je bil čas zatiranja, hipokrizije in revščine.« Kapliński je na tartujski univerzi študiral romanske jezike in strukturalno lingvistiko, kasneje pa se je posvečal študiju arheologije, ekologije in antropologije, posebej še del Paula Radina, Clauda Lévy-Straussa in lingvista Benjamina Whorfa. Še zmeraj se pogloblja v nauke Mahajana Budizma in v daljnovzhodne filozofije.

Njegovo pesniško delo – 15 pesniških zbirk, nekaj tudi prevedenih v angleščino (*Isto morje v vseh nas*, 1990, *Jaz sem pomlad v Tartuju*, 1991, *Blodeča meja*, 1992, *Skozi gozd*, 1996) – ga je uveljavilo kot enega najuglednejših in najbolj prevajanih srednje- in vzhodnoevropskih pesnikov. Je dobitnik več estonskih in tudi tujih nagrad. Poleg poezije piše tudi eseje in prozne zgodbe ter predava na univerzah doma in v tujini. Po estonski neodvisnosti leta 1991 je bil do 1995 poslanec v estonskem parlamentu. Zdaj živi v Tartuju z ženo in otroki, piše v časopise in tudi prevaja iz španščine, francoščine, angleščine, poljščine in kitajščine.

Poezija Jaana Kaplińskega preseneča in omamlja s svojo navidezno skrajno preprostostjo, vendar se v njej razkrivajo nejasne, neulovljive, skrivnostno prenikajoče se stvari in življenjski pojavi, vse to pa se prikazuje nenadoma drugje in drugače, kot smo navajeni. Pesnik raziskuje človekovo nujo, da bi svet in stvari razločeval jasno in razvidno, in pri tem odkriva iluzornost mnogih meja, resnično naravo drugačnosti. Tako v svojih pesmih slavi tisto, kar se izpričuje kot mejno bivanje. Pesnik je natančen opazovalec vsega živega in stvari, ki se povezujejo z bitji in bivanjem. Je meditativen zvezdogledi mislec, ki zmore tudi bližnje-daljni pogled na preproste, presenetljivo paradokсне in navidezno majhne posameznosti v nepričakovano novih človeških dimenzijah, dimenzijah narave, časa in brezčasje ciklov narave. Pesnikova zaljubljenost v vse živo je očarljiva, vendar nikakor ne patetična, prej melanholično premišljujoča pod osupljivo preprostostjo nenavadno poetičnih podob, ki dostikrat na nekako samoumeven način zmorejo združiti zelo kontrastne, tako rekoč izključujoče se stvari, nizke in visoke, lepe in »grde« ali krute – v eno samo hvalnico, da nekaj **je**. Kapliński opeva poetičnost dvoumnosti, izmuzljivosti in hkrati nepreplicne stvarnosti tega **je** vsega.

Opombe k pesnitvi *Tišina. Prab.*:

Harry Martinson (1904–1978), švedski pesnik.

Ribnikov grič, Južno in Severno kraljestvo, kup zemlje ob mlaki, kjer se igrajo pesnikovi otroci.

Kantele, citram podobno ugrofinsko ljudsko glasbilo.